

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Даниела Николова Иванова

УНСС - София

научна специалност „Икономика и управление“ (Екоикономика)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Икономика и управление“ (Екоикономика), професионално направление 3.8 „Икономика“.

Автор на дисертационния труд: **Ива Стойчева Костова**

Тема на дисертационния труд: **„Екологичната маркировка – информационен инструмент на политиката по околна среда в България“**

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 835/22.03.2021 г. на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал в докторска програма към катедра “Икономика на природните ресурси” (Бизнес факултет) на УНСС по научната специалност „Икономика и управление“ (Екоикономика), професионално направление 3.8. „Икономика“.

Ива Костова е завършила средно образование в френска езикова гимназия "Алфонс дьо Ламартин", София, като допълнително е придобила квалификация по фирмено управление в Националната школа по мениджмънт към ИСК при УНСС. Висше образование с бакалавърска степен по специалност „Биомениджмънт и устойчиво развитие“ е придобила в Софийския университет "Св. Климент Охридски". Магистърска степен е получила по две специалности в УНСС – София, специалност „Бизнес администрация“ със специализация „Управление на качеството и околната среда“ и в СУ, специалност „Екологична биотехнология“. След успешно положени изпити през м. март 2016 г. е зачислена за задочен докторант към катедра „Икономика на природните ресурси“ със заповед № 633/28.03.2016 г. на Ректора на УНСС.

Индивидуалният план по докторантската програма е изпълнен, като са положени успешно изпити по всички заложи дисциплини (Икономикс, Методология и методика на научните изследвания, Статистически методи и иконометрични модели в изследователската дейност, Икономика на екологичната политика, Устойчиво потребление и производство, Реферат по темата на дисертационния труд). През целия

период на обучението оценката за работата ѝ при периодичните атестации бе положителна. Докторантката участва и в преподавателската дейност на катедрата, като проведе част от семинарните занятия по дисциплините „Управление на качеството“ и „Стандартизация и сертификация в екоикономиката“ пред различни специалности през последните две години от обучението си.

Внимание заслужава и професионалното ѝ развитие. От 2013 г. тя работи в областта на клиничните изпитвания, като от специалист по мониторинг през 2019 г. е назначена за ръководител централизиран мониторинг на клинични изпитвания в Айкювиа РДС, България ЕОО. През периода от 7 години е натрупала опит, като е участвала в обучения по провеждане и мониторинг на клинични проучвания, развитие на комуникационни умения, критично мислене и решаване на проблеми във Великобритания и Полша, и в няколко изследователски срещи по клинични проучвания в Белгия, Испания, Холандия, Германия и Гърция. През периода на докторантурата е работила в екипа на два проекта в областта на опазване на околната среда, финансирани от фонд НИД на университета.

Познавам Ива Костова още като студентка в магистърска степен в УНСС и като неин ръководител на магистърската теза, а по-късно и на докторантурата. Личните ми впечатления са изключително положителни. Организирана и трудолюбива тя успешно изпълни индивидуалния си план за период от 5 години. Развитието ѝ в годините е доказателство за стремежът ѝ за надграждане и усъвършенстване.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е с общ обем 236 страници, от които 203 основен текст, 23 страници списък на информационните източници и 10 страници приложения. Изложението съдържа 75 фигури, 5 таблици и 2 приложения. Приложенията съдържат въпросник и резултати от статистическата обработка за моделиране на структурни уравнения.

Темата на дисертационния труд е посветена на актуална и значима за обществото проблематика, свързана с устойчивото потребление и по-специално с нагласите на потребителите за използване на енергийно ефективни електроуреди. Обект на научното изследване са екологичните маркировки като инструмент на екологичната политика в България, които имат за цел повишаване на информираността на потребителите и стимулиране на екологично отговорно поведение.

Предмет на научното изследване са потребителските нагласи и поведение по отношение на екологичните маркировки и мотивиращите фактори за тяхното проявление и за покупката на продукти и услуги с такива маркировки.

Целта на работата е да изследва нагласите и поведението на българските потребители по отношение на екологичните маркировки като информационен инструмент на екологичната политика, и факторите, които влияят на разпознаването и използването на продукти и услуги, означени с такива маркировки.

Изведените *основни задачи*, които се решават за постигане на целта считам за логични, последователни и водещи към реализирането ѝ и приемането на поставената изследователска теза. В работата подробно са описани ограниченията в рамките на които е проведено изследването.

Проучена е основна част от специализираната научна литература за информационните инструменти и моделите за изследване на потребителското

поведение, като са обобщени и представени мненията на известни автори и заглавия по проблематиката. Много добро впечатление прави разнообразието от публикации, които авторката ползва, както и тяхната актуалност предвид на годината им на публикуване. Списъкът с използваните информационни източници включва 338 заглавия, от които 330 на английски език и останалите на български. Може да се обобщи, че използваните информационни източници в дисертационния труд са свързани с изследваната проблематика. Те са коректно цитирани и описани.

Изложеното дотук доказва, че докторантката е запозната с достигнатото ниво на знания в областта на дисертационния труд и притежава умения за използване на литературните източници за научно изследване.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Оценката ми за дисертационния труд е за добре структурирано изследване в което отделните части са в логическа връзка.

В първа глава на дисертационния труд е направен анализ на обекта на дисертацията - приложението на екологичните маркировки като информационен инструмент на екологичната политика. Разгледани са източниците на пазарни провали и по-специално информационната асиметрия. Анализирани са подходите на екологичната политика и ролята на информационните инструменти в тях. Анализът на обекта преминава през регулаторната рамка за прилагане на екомаркировките, като е направен обобщен преглед на екологичното законодателство на Европейския съюз и България. Систематизирани и анализирани са научни изследвания за приложението и функционирането на екологичните маркировки в България, както и на познанията на потребителите за тях. Въз основа на прегледа на теоретичните аспекти и на приложението на екологичните маркировки, като информационен инструмент на екологичната политика, са направени изводи и са изведени нерешени въпроси.

Във втора глава, основавайки се на идентифицираните проблеми от предната глава, е издигната тезата и са формулирани работните хипотези. Оформена е логическата рамка на изследването, като е определена конкретна структура и методика за провеждането му. Направен е преглед на моделите за описание и прогнозиране на потребителското поведение, разработени през последните няколко десетилетия. Систематизирани са предимствата и недостатъците им с оглед на определяне на тяхната приложимост за обхвата на дисертационния труд. На тази основа е избрана Теорията на планираното поведение като модел за потребителско поведение. В този контекст, са прегледани и анализирани основните фактори, които влияят на потребителското поведение и връзките между тях.

В трета глава са обобщени резултатите от проведеното емпирично изследване на намерението за покупка на енергоспестяващи електроуреди с 337 граждани, избрани чрез случаен подбор между лица, закупили електроуреди или осветителни тела. Изследвани са факторите, които влияят върху него. Разработен е модел за изследване на намерението за покупка на енергоспестяващи електроуреди и влиянието на маркировката за енергийна ефективност като информационен инструмент. Моделът се основава на Теорията на планираното поведение, като е доразвит с допълнителни фактори за обогатяване на резултатите. Изследвани са причинно-следствените връзки между променливите, като е използван методът за Моделиране на структурните уравнения (SEM).

Въз основа на резултатите, получени от емпиричното изследване на намерението за покупка на енергоспестяващи електроуреди сред български потребители, са обобщени препоръки и насоки за тяхното приложение.

Методологията на научното изследване се основава на коректно избрани изследователски методи - дескриптивен метод, емпирични количествени методи, статистически методи и други. Всички те допринасят за успешното осъществяване на целта на дисертационното изследване и повишават стойността на работата.

Дисертацията е завършено изследване и доказателство за възможностите на автора в изследователската област. В работата докторантката сполучливо прави различни теоретични обобщения, провежда емпирични изследвания и обосновава практически предложения за подобряване ролята на екологичните маркировки.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Посочените пет приноса на изследването отразяват обективно постигнатите научни резултати в дисертационния труд и са достоверно представени. Налице са приноси с научен и научно-приложен характер. От една страна е направен подробен анализ на приложението на екологичните маркировки като информационен инструмент на екологичната политика и са изведени конкретните проблеми. От друга - използвайки Теорията на планираното поведение, е структуриран и апробиран оригинален модел за изследване на намерението за покупка на енергоспестяващи електроуреди.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите на докторантката по темата на дисертационния труд включват една статия и три доклади от участия в национални и международни научни конференции. Три от публикациите са самостоятелни и една в съавторство. Те носят 20 кредита на докторанта съгласно възприетите правила в УНСС и заложените цели в индивидуалния план. Публикациите отговарят на изискванията за присъждане на образователната и научна степен “доктор” и потвърждават извода за добра информираност и подготовка на докторантката по различни аспекти на темата на дисертационния труд.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 35 страници, като в края са посочени основните приноси в дисертационния труд и списък на публикациите по темата на дисертационния труд. Той *кореспондира с дисертационния труд и достоверно представя в синтезиран вид обхвата, съдържанието и резултатите от научното изследване.*

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към докторантката нямам критични бележки, но имам следните въпроси:

- Според вас, основавайки се на резултатите от емпиричното изследване, въвеждането на новите изисквания към маркировки за енергийна ефективност от тази година и по-точно опростяването на информацията в нея ще подобри ли ефективността ѝ?

- Отчитайки по-слабата връзка между социалния натиск (субективната норма) и намерението за покупка от нагласите към покупка на енергоспестяващи уреди и намерението, установени в модела чрез метода на моделиране на структурните уравнения, кои от препоръките за въздействие ще бъдат по-ефикасни?

Позволявам си да препоръчам на дисертантката да продължи работата си в тази област и да публикува част от изследванията в реномирани научни списания.

8. Заключение

Разработената дисертация е комплексно и задълбочено изследване на актуални практически проблеми. Тя показва, че докторантката притежава теоретични знания в изследваната област и способност за провеждане на самостоятелни изследвания. Постигнатите приноси с научно-приложен характер категорично са доказани в работата.

Дисертационният труд отговаря на възприетите от академичната общност наукометрични критерии и на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в България, на Правилника за неговото приложение и на Правилник за организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в УНСС. Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да **вземат решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Икономика и управление“ (Екоикономика) на Ива Стойчева Костова.**

14.05.2021 г.
София

Подпис:
проф. д-р Даниела Иванова